

Posudek oponenta diplomové práce

Bc. Omar Bessisso: Ikonologie zrcadlových selfies

Komparace zrcadlových selfies a pravoslavných ikon, jak je v práci provedena, je podstatná nejen sama o sobě, ale i jako příklad či „pars pro toto“ hlubokého promýšlení dílčích i obecnějších aspektů soudobé vizuální kultury a masmediální obrazové produkce. Zrcadlová selfies by se dala v interpretacích provázat též s tradicemi, ze kterých vychází samotná tvorba ikon (určité tendence kultovní a mocenské re/prezentace), což ostatně autor naznačuje. Kupříkladu se až do novověku občas vyskytovaly „korunovační figuríny“ panovníků (oblečené v reálném oděvu a s tváří provedenou takřka naturalistickým způsobem z vosku), u nichž se také setkáváme se zvláštní směsí přítomnosti, bezčasí, mocenského pohledu/dohledu atd. Ikony sice pracovaly s velmi odlišnými formálními prvky, ale funkčně se takovým výtvarným projevům blížily (ostatně jako třeba některé španělské barokní sochy ad.). Selfies, na nichž vidíme i „černou díru“ oka kamery, jež je určitou branou za povrch obrazu, mají i obdobnou centralizovanou, osově rámcově souměrnou a nějakým způsobem hierarchickou kompozici jako takováto mocenská, kultovní, ochranná, varovná apod. zobrazení. S obdobnými kompozicemi, strukturami, manipulačními postupy, imerzivními triky bychom se setkali i např. na reklamních plakátech již od 19. století, které se pokoušely vytvářet vazby mezi prostorem diváka a obrazu, relativizovat proměnlivost a nastolit hodnotové hierarchie (v tomto případě již komerční).

Autorovo detailní a dobře argumentované srovnávání postupů, forem, funkcí a společenských rolí zrcadlových selfies a pravoslavných ikon tak skvěle ilustruje naznačenou šíři některých tendencí soudobé i starší vizuální kultury. Otevírá se tu cesta k velmi přínosnému, propracovanému, neurychlenému kritickému i teoretickému promýšlení takovýchto zdánlivě banálních fenoménů, jako jsou svým způsobem zrcadlová selfies, za jejichž „povrchností“ se však ukrývá řada obrazových

tradic a stereotypů (o nichž koluje spíše určité obecné polo-vědomí či podvědomí, než obecné povědomí – a tím spíše je nutné hledat různé interpretační varianty).

Práci by se daly vytknout některé dílčí nedostatky, které ovšem nijak neumenšují její celkový přínos. Jde o následující okruhy:

- V práci je poněkud zmatečně pojatý závěrečný seznam literatury (respektive není editovaný).
- V kapitole o autoportrétu je učiněn velký skok od Dürera až k daguerrotypii – tyto konkrétní příklady by se asi daly vynechat (hlavně str. 4 a 5).
- O Lessingovi se zde někdy píše jako o zakladateli rozštěpu mezi časem a prostorem v úvahách o umění (str. 12) – Lessing byl myslím spíše pozdním příznivcem této klasické či klasicistní tradice, která již v jeho době byla občas trochu anachronická.
- Někdy jsou jména uváděna v různých typech přepisů (Žegin / Zhegin) – to by se dalo sjednotit.
- Lineární perspektiva nemusí využívat jenom ohnisko na horizontu (str. 22); ohnisko pod horizontem vytváří „ptačí perspektivu“; ohnisko na horizontem „kavalírskou perspektivu“ atd.
- Myslím, že ikony nejsou zas tak moc více-pohledové, jakoby „kubistické“ (ke str. 24). Jde u nich myslím primárně o stabilitu (na rozdíl od analytického kubismu apod.).
- Pro užívání ikon jsou důležité i rituály při jejich vzniku – malíř by měl myslím držet půst apod.
- Romantické pojetí symbolu je zmíněno správně; ale třeba kteří autoři byli příznivci tohoto pojetí? Třeba Novalis ad. ? (ke str. 33)
- V některých kapitolách by bylo možná přeci jenom lepší vycházet i z dalších autorů (v případě kapitoly o pohledu nejen ze Sartra, jakkoli jsou jeho postřehy vynikající, ale i z novějších „teoretiků vidění“ – možná např. z Normana Brysona ad.).
- Myslím, že ikony neprezentují jen imperativ lásky, ale třeba motiv Pantokratora je téma vševládců, pak i soudců apod. (ke str. 38 apod.)
- Mohli bychom uvažovat, jestli v případě daných selfies a některých ikon máme gesta chápat jako „žehnání“ nebo spíše jako vladařský majestát – třeba výše

zmíněné „korunovační figuríny“ vládly neustále i v době nepřítomnosti panovníka též díky gestům, atributům moci apod. (ke str. 46 apod.)

Vlastně mnohdy nejde o nedostatky, ale spíše o diskutabilní záležitosti, u nichž se vyskytují různé možnosti interpretací. Celkově je diplomová práce velice zdařilá, inspirativní, originální a důležitá. Proto ji navrhuji hodnotit „výborně“ (tedy známka 1).

Václav Hájek